

Отже, сформулюємо основні перспективи консолідації банківської системи України на подальші роки:

- передбачається активна участь державних органів у стимулюванні консолідаційних процесів у банківській системі;
- консолідація буде здійснюватися головним чином за рахунок внутрішніх учасників, зокрема за рахунок невеликих банків;
- вартість угод купівлі-продажу банків буде не досить високою;
- найбільші банки України укріплять свої позиції на ринку та збільшать розмір своїх активів.

Висновки. Таким чином, в післякризовий період можемо спостерігати ряд проблем перебігу консолідаційних процесів у банківській системі Укра-

їни, серед яких: стриманість банків щодо укладання угод злиття та поглинання з іншими банками, кількісний склад банківської системи залишається майже незмінним, присутня значна кількість невеликих банків та ін. Враховуючи це, подальша консолідація банківського капіталу в Україні можлива за активної участі держави, яка в особі НБУ ініціюватиме укладання угод злиття та поглинання, зокрема за рахунок підвищення мінімального розміру регулятивного капіталу банку. Відзначимо, що у світовій практиці існують приклади участі держави в консолідаційних процесах у банківському секторі, зокрема в країнах Азії. Тому використання існуючих напрацювань інших країн світу у вітчизняній практиці матиме позитивний вплив на консолідацію банків у подальшому.

Список літератури

1. Офіційний веб-сайт Національного банку України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.bank.gov.ua.
2. ПУМБ і Донгорбанк об'єдналися [Електронний ресурс] / Новини "Finance.ua". – Режим доступу : <http://news.finance.ua/ua>.
3. "Креді Агріколь Банк" заявив про успішне злиття з КІБ "Креді Агріколь" [Електронний ресурс] / Новини "РБК Україна". – Режим доступу : <http://www.rbc.ua>.
4. Власник "Дельта Банку" купує "Астра Банк" [Електронний ресурс] / Новини "iPress". – Режим доступу : <http://ipress.ua>.
5. Українські банки: злиття і поглинання 2013 року [Електронний ресурс] / Новини "Укрінформ". – Режим доступу : <http://www.ukrinform.ua>.
6. Офіційний веб-сайт ПАТ "УніКредит Банк" [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.unicredit.ua>.
7. ТОП-10 реформ банківської системи до 2020 року [Електронний ресурс] / Аналіз банків, банківська аналітика, банківська система // [Bankografo.com](http://bankografo.com). – Режим доступу : <http://bankografo.com>.

Отримано 29.05.2014

Summary

The article observes the peculiarities of consolidation processes in the banking system of Ukraine in post-crisis period. The main current problems of banking capital consolidation in Ukraine are determined. The main perspectives of banks' amalgamation in Ukraine are developed. The possibility to use state methods to encourage banking consolidation in Ukraine in the form of mergers and acquisitions is described.

УДК 330.332.5

*Д. Л. Циганюк, канд. екон. наук, доцент кафедри банківської справи
ДВНЗ "Українська академія банківської справи Національного банку України"*

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РЕАЛІЗАЦІЇ КРЕДИТНО-ІНВЕСТИЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

У статті розглянуто діяльність банків на кредитно-інвестиційному ринку України. Досліджено ключові фактори, що визначали динаміку відповідної банківської діяльності у докризовий та посткризовий періоди. В результаті зроблено висновок про те, що в Україні сформувалися ряд факторів як з боку пропозиції, так і з боку попиту, що стримують реалізацію кредитно-інвестиційного потенціалу банківської системи, а тому за допомогою виключно ринкових інструментів вирішення питання ефективної реалізації кредитно-інвестиційного потенціалу банківської системи України у короткостроковому періоді неможливе без державної підтримки.

Ключові слова: кредит, інвестиції, банківська система, кредитно-інвестиційний потенціал.

Постановка проблеми. Сучасний стан кредитно-інвестиційної діяльності вітчизняних банків є досить складним. З одного боку, протягом

2009–2012 рр. банківська система переживала не найкращі часи, ліквідовуючи наслідки фінансово-економічної кризи 2008 р., що відобразилося у посиленні вимог банків до позичальників; активною роботою банків з проблемними кредитами,

© Д. Л. Циганюк, 2014

обсяги яких стрімко збільшувалися внаслідок девальвації гривні; активізації використання НБУ інструментів регулювання ліквідності банків через зниження довіри населення до банківської системи; підвищенні валютних ризиків, яке було зумовлене згортанням валютного кредитування та підвищенням інтересу вкладників до валютних депозитів. З іншого боку, наприкінці 2012 р. українські банки накопичили досить значні обсяги ресурсів для активізації кредитування, втім його активного зростання не відбулося через високі кредитні та інфляційні ризики, що відобразилися на вартості кредитів. З огляду на це актуальним на сьогодні питанням є дослідження причин невикористання банками свого кредитно-інвестиційного потенціалу та пошук ефективних шляхів підвищення кредитної та інвестиційної активності банків у короткостроковій перспективі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питаннями кредитно-інвестиційної діяльності банків займалися такі вітчизняні науковці, як В. Гесць, І. Івасів, С. Леонов, Б. Луців, М. Савлук, І. Сало тощо. Серед зарубіжних науковців значний внесок у теорію та практику кредитної та інвестиційної діяльності банків зробили

А. Бейлі, Р. Левін, А. Маршал, Ф. Мишкін, П. Роуз, І. Фішер, У. Шарп та ін.

Невирішені раніше частини проблеми. Слід зауважити, що на сьогодні застосування на практиці тих теоретичних оціночних механізмів кредитно-інвестиційного потенціалу банків, які розроблені у теорії, викликає ряд труднощів через високу динаміку змін, що відбуваються у грошово-кредитній системі світу та України зокрема.

Метою статті є пошук практичних проблем, що стоять на перешкоді ефективній реалізації кредитно-інвестиційного потенціалу банківської системи України та розробка пропозицій щодо їх усунення.

Виклад основного матеріалу. Розглянемо детальніше стан кредитної та інвестиційної діяльності банків України. У 2008 р. в українському законодавстві було прийнято ряд змін, що мали суттєвий вплив на кредитну активність банків. Найбільш суттєвою зміною була заборона кредитування фізичних осіб в іноземній валюті, що призвело до закриття дуже великої кількості кредитних програм банків. В першу чергу, це вдарило по іпотечним та автокредитам (рис. 1).

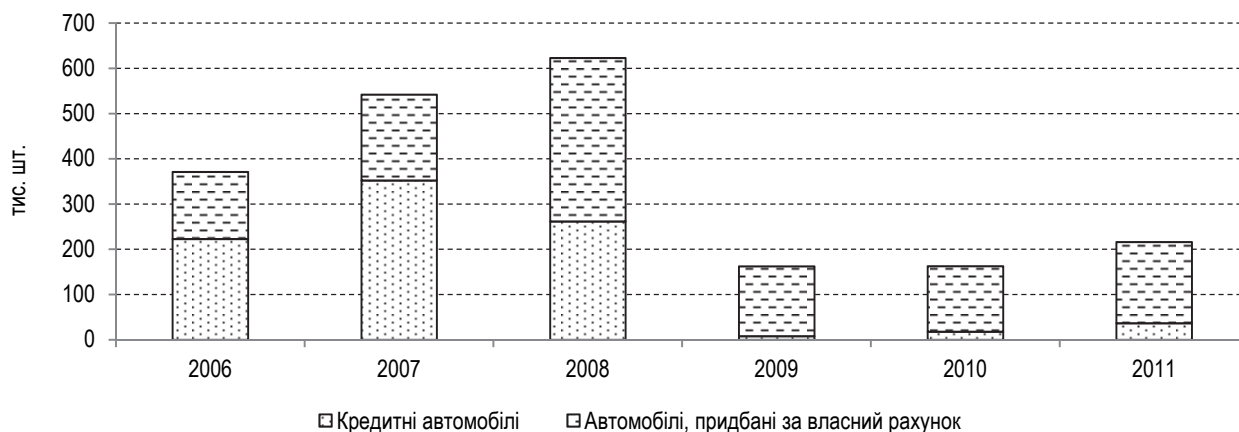

Рисунок 1 – Обсяги продажу автомобілів в Україні у 2006–2011 рр. [1]

Як видно з рис. 1, обсяги продажу автомобілів в Україні у 2009 р. скоротилися практично втричі, а обсяги кредитування автомобілів впали у 8 разів. Окрім фактичного закриття всіх програм з валютного кредитування купівлі автомобілів, на динаміку автокредитів також вплинуло й посилення вимог до позичальників та підвищення базових умов кредитів (початкового внеску та процентної ставки), що мали на меті зниження ризиків такого виду кредитування. Втім слід зазначити, що кількість бажаючих продати автомобіль не скоротилася, а головною проблемою ринку стала відсутність платоспроможного

попиту на автомобілі. І хоча на кінець 2013 р. частка автомобілів, куплених у кредит, сягнула 20 %, до відновлення показників 2006–2007 рр. (50–60 %) ще далеко. Це свідчить про невикористаний потенціал банків у даній сфері. Головною проблемою невикористання даного потенціалу ми вважаємо високі ризики кредитування, підвищення вартості автомобілів внаслідок девальвації національної валюти, відкладений попит населення, яке очікує політичної та економічної стабілізації в країні.

Що стосується ринку іпотеки, то тут спостерігається схожа ситуація (рис. 2).

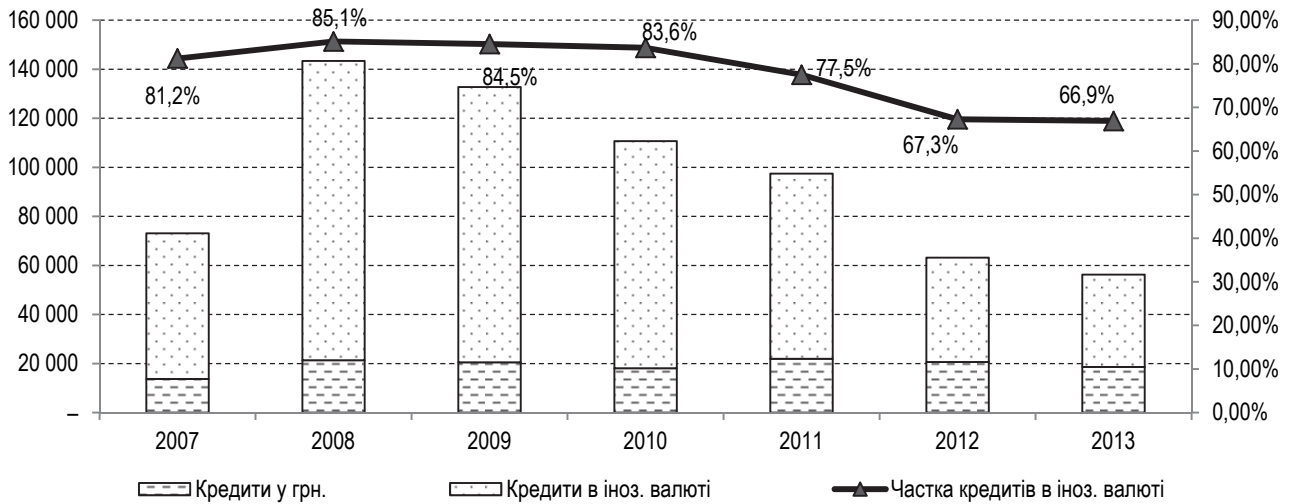

Рисунок 2 – Динаміка іпотечних кредитів в Україні [3]

Як і у випадку з автокредитами, іпотечні кредити почали скорочуватися, починаючи з 2009 року. Причинами, що призвели до такої динаміки, були ті ж самі фактори, а саме скорочення валютного кредитування, подорожчання кредитів та зростання вартості житла. В даному напрямку потенціал банківської системи до активізації кредитування пригнічується

багатьма макроекономічними факторами, які банки не здатні самостійно нівелювати. Втім однією з ключових проблем банківської системи, що обумовлює високу вартість іпотечних кредитів, є відсутність довгострокових ресурсів. Проаналізуємо тривалість депозитів та кредитів банків України (рис. 3).

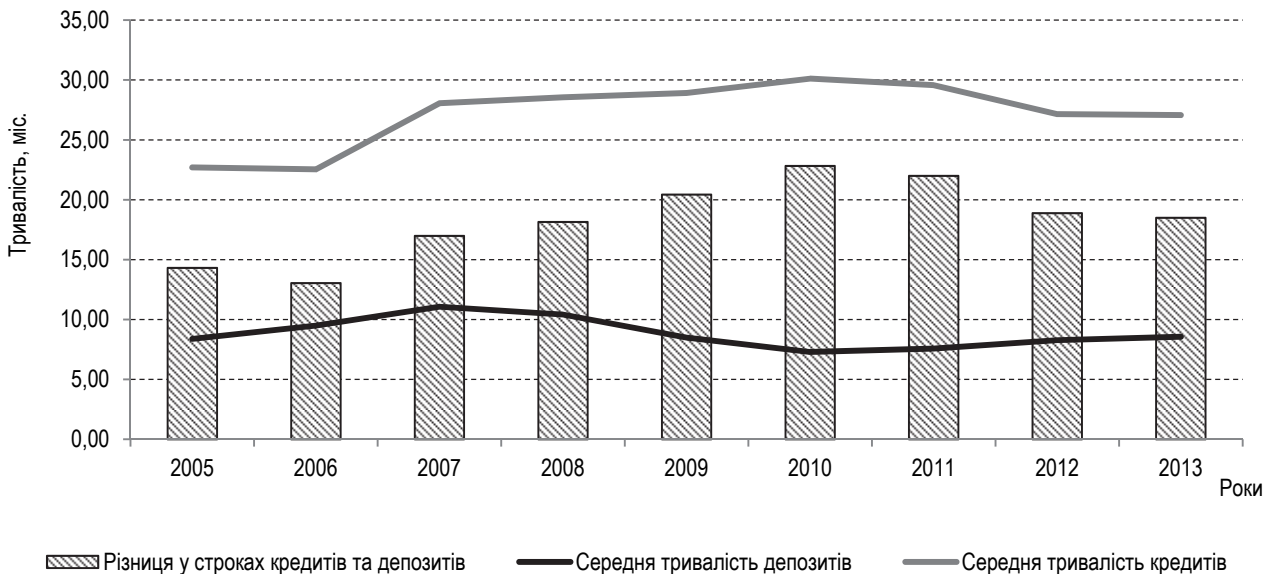

Рисунок 3 – Динаміка різниці у тривалості кредитів та депозитів у банках України протягом 2005–2013 рр. (розраховано за даними [3])

За нашими розрахунками, за досліджуваній період середня тривалість вкладів населення склала 9 місяців, а тривалість кредитів – 27 місяців. Найменша різниця у тривалості кредитів та депозитів був у 2006 р. на рівні 13 місяців, найбільша – у 2010 р. – 23 місяці. Збільшення розривів у тривалості вкладів населення та кредитів тривало з 2006 до 2010 р., в тому числі

й протягом фінансово-економічної кризи. Дана тенденція та той факт, що на сьогодні різниця у тривалості депозитів та кредитів складає 18 місяців, дозволяє нам стверджувати, що в теперішніх умовах вітчизняні банки не здатні нарощувати кредитування, особливо довгострокове (зокрема іпотечне та інвестиційне), оскільки це призведе до збільшення різниці у тривалості

кредитів та депозитів та погіршить ліквідність банківської системи України.

Іншим фактором, що має безпосередній вплив на можливість банків реалізувати свій кредитний

потенціал, є вартість кредитів та депозитів. На рис. 4 наведена динаміка відсоткових ставок по кредитам та депозитам.

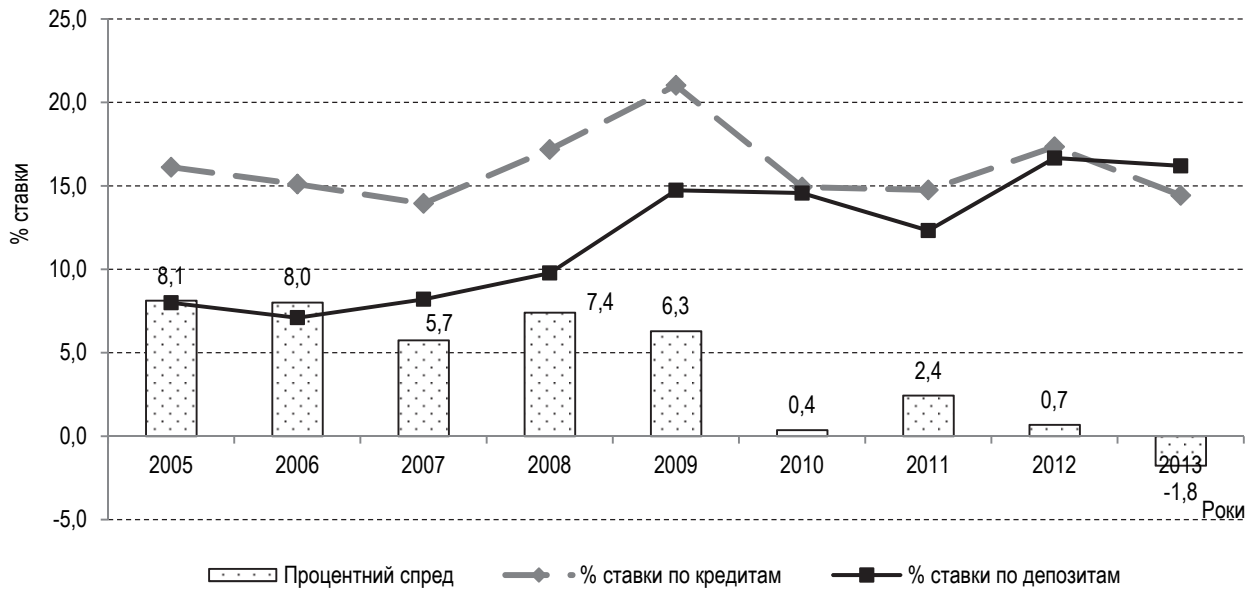

Рисунок 4 – Динаміка процентних ставок по кредитам та депозитам та процентного спреду в банках України протягом 2005–2013 рр. (розраховано за даними [3])

Як видно з рис. 4, з 2010 року банки України фактично вичерпали потенціал зниження відсоткових ставок по позикам без відповідного зниження депозитних ставок. Відповідно, можна констатувати, що на сьогодні цінові механізми реалізації кредитного потенціалу банків України будуть неефективними, оскільки спричинять подальше зменшення процентного спреду, що, в свою чергу, призведе до зниження прибутковості банківської діяльності в цілому.

Подальше зниження ставок по депозитам на даний момент також є небажаним, оскільки за умов не повністю відновленої довіри клієнтів до банків це може спровокувати відтік депозитів з банків, що в умовах нестабільної політичної та економічної ситуації в країні створює підвищену загрозу стабільності банківської системи через дороговизну та важкодоступність альтернативних джерел банківського капіталу.

Таким чином, ми можемо констатувати, що ресурсний потенціал банківської системи України не відповідає наявному попиту на кредитні продукти, а отже не може бути ефективно реалізованим.

Розглянемо діяльність банків на фондовому ринку України (рис. 5).

На відміну від кредитних операцій, операції банків з цінними паперами здійснювалися активніше у посткризовий період. Це можна поясни-

ти двома факторами: по-перше, зростанням ризиковості традиційних кредитних операцій і пошуком банками більш надійних напрямків вкладень своїх коштів; по-друге, обвал фондового ринку у 2008–2009 рр. створив передумови для його подальшого відновлення і можливості для отримання непоганих спекулятивних прибутків за рахунок операцій з акціями, а зростання ставок по борговим фондовим інструментам, в тому числі і по державним облігаціям, створило можливості для відносно безпечного та ефективного інвестування.

Що стосується ефективності діяльності банків на ринку цінних паперів, то можемо зазначити, що прибуток банків від спекулятивних операцій на фондовому ринку з'явився, починаючи з 2010 року (рис. 6).

Співставляючи обсяги вкладень у торгові цінні папери та ефективність таких операцій, можемо констатувати, що протягом 2010–2012 рр., незважаючи на зростання обсягів спекулятивних операцій, прибуток від них знижувався, а отже це свідчить про неефективність використання банками свого інвестиційного потенціалу, щоправда у 2013 році спостерігалось зростання рентабельності торгових операцій банків з цінними паперами практично у 4,5 раза, що дає підстави для оптимізму.

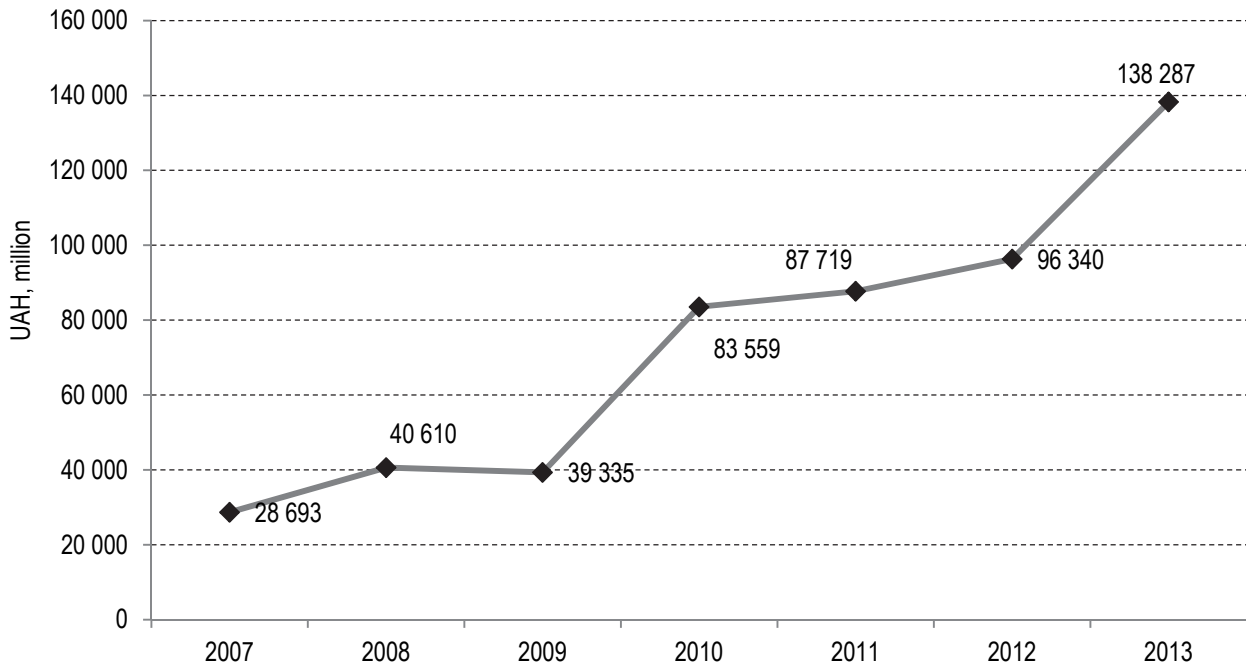

Рисунок 5 – Динаміка обсягів портфеля цінних паперів банків України протягом 2007–2013 рр. (розраховано за даними [2])

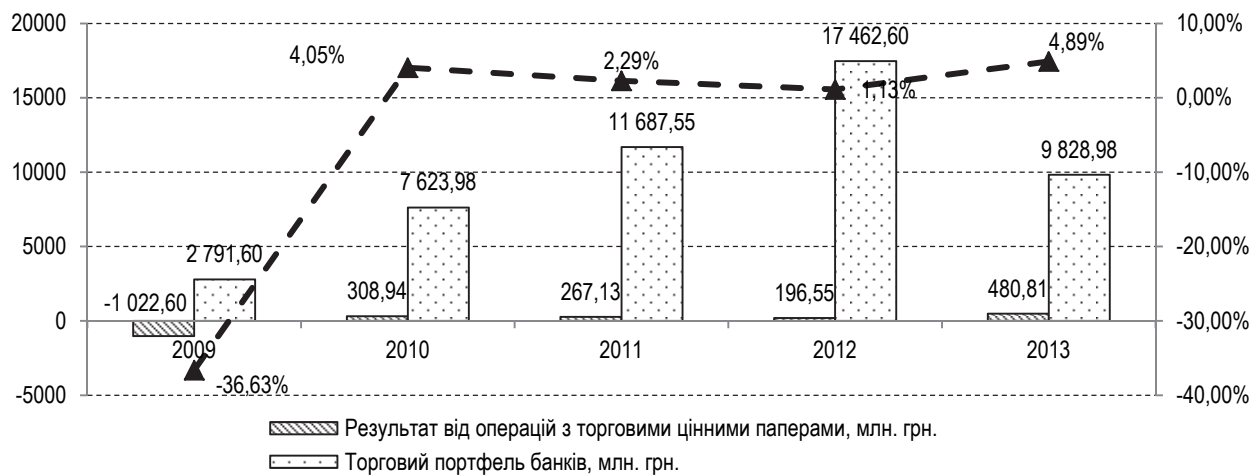

Рисунок 6 – Динаміка фінансового результату від операцій банків з цінними паперами у торговому портфелі за 2009–2013 рр., млн грн. (розраховано за даними [3])

Висновки. Таким чином, проаналізувавши діяльність банків України на кредитно-інвестиційному ринку та дослідивши ключові фактори, що визначали динаміку відповідних банківських операцій у докризовий та посткризовий періоди, можемо зробити висновок про те, що в Україні сформувалися ряд факторів, що стримують реалізацію кредитно-інвестиційного потенціалу банківської системи. Це підтверджується відповідними тенденціями у динаміці обсягів операцій банків на кредитному та фондовому ринках. При цьому ситуація виглядає критичною, оскільки стримуючі фактори присутні з

боку попиту (невідповідність потенційних позичальників та емітентів вимогам щодо ризиковості активних операцій банків) та з боку пропозиції (невідповідність ресурсної бази банків за тривалістю та вартістю вимогам потенційних позичальників). Це означає, що за допомогою виключно ринкових інструментів вирішити питання ефективної реалізації кредитно-інвестиційного потенціалу банківської системи України у короткостроковому періоді не вдасться, а тому в даний процес повинна втрутитися держава. На нашу думку, для збалансування вимог і потреб усіх учасників ринку банківських послуг, держава

повинна здійснити ряд законотворчих та регуляторних кроків в напрямку збільшення довіри населення до банків (за рахунок підвищення капіталізації Фонду гарантування вкладів фізичних осіб, стабілізації курсу національної валюти), зменшення ризиковості кредитних операцій (розвиток

інституту кредитних бюро, прийняття закону про банкрутство фізичних осіб), збільшення попиту на автомобілі та житлову нерухомість (за рахунок зниження вартості нових автомобілів та новобудов), зниження рівня процентних ставок (за рахунок зниження реальної інфляції).

Список літератури

1. Бережанський А. У світовому автопромі – криза, в Україні – автомобільний бум [Електронний ресурс] / А. Бережанський // Тиждень.UA. – 2012. – № 9 (226). – Режим доступу : <http://tyzhden.ua/Economics/43800>.
2. Основні показники діяльності банків України / Національний банк України. Офіційне інтернет-представництво [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=36807&cat_id=36798.
3. Статистичні дані з офіційного інтернет-представництва Національного банку України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://bank.gov.ua/control/uk/publish/category?cat_id=57897.

Отримано 06.06.2014

Summary

This paper observes the activities of banks in the credit and investment market in Ukraine. The author analyzed key factors that determined the dynamics of the banking activity in the pre-crisis and post-crisis period. As a result, there made a conclusion that in Ukraine has been formed a number of supply and demand factors that hinder the implementation of credit and investment potential of the banking system, it means that effective implementation of credit and investment potential of the banking system Ukraine using only market-based instruments is impossible in the short term without government support.

УДК 336.713:005.35

*О. М. Діденко, Харківська обласна дирекція АТ “Райффайзен Банк Аваль”,
директор з питань роздрібного бізнесу*

КОРПОРАТИВНА СОЦІАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЯК НЕВІД’ЄМНА СКЛАДОВА ФУНКЦІОНУВАННЯ СУЧАСНОГО БАНКУ

У статті розкрито ключові особливості ведення банківського бізнесу на засадах концепції корпоративної соціальної відповідальності. Ідентифіковано вплив, який здійснюють соціальні ініціативи на діяльність банку. Доведено вплив концепції на приріст вартості банківського бізнесу.

Ключові слова: банк, корпоративна соціальна відповідальність, вартість.

Постановка проблеми. Активізація процесів відновлення економіки внаслідок впливу світової фінансово-економічної кризи 2008–2009 рр. створює об’єктивну необхідність перегляду підходів до ведення бізнесу, банківського зокрема. Одним із напрямків повернення довіри до банків, відновлення їх статусу та провідних позицій на ринку є соціально відповідальна діяльність, що дозволяє вирішувати проблеми, які прямо не пов’язані з банківською діяльністю, проте мають вирішальне значення для суспільства та його добробуту.

За останні декілька років концепція корпоративної соціальної відповідальності стала об’єктом дискусій не лише теоретиків, а й практиків банківської діяльності. Світовий досвід її

використання в бізнесі доводить дієздатність концепції, у першу чергу, у контексті збільшення вартості банку. Вплив соціальних ініціатив на нематеріальні аспекти бізнесу є визначальним, а саме внаслідок реалізації заходів у межах концепції корпоративної соціальної відповідальності суттєво покращується репутація, імідж, банк позитивно позиціонує себе на ринку банківських послуг. Актуальність теми статті обумовлена також зміщенням акцентів у конкурентній боротьбі з кількісної площини у якісну, де цінний аспект має дещо другорядне значення порівняно з іншими благами, які можна отримати від співпраці з конкретним банком.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання розвитку бізнесу на засадах концепції корпоративної соціальної відповідальності є об’єктом дебатів різних дослідників та наукових

© О. М. Діденко, 2014